

4. Costanza R., R D'Arge, R de Groot, S. Farber, M. Grasso, B. Hannon, K. Limburg, S. Naeem, R. O'Neil, J. Paruelo, R. Raskin, P. Sutton and M van den Belt. The Value of the World's Ecosystem Services and Natural Capital, *Natural*, 387, May 15 1997, P. 253-260.

5. Costanza R., Wilson M., Troy A., Voinov A., Liu S., D'Agostino J. The Value of New Jersey's Ecosystem Services and Natural Capital. Gund Institute for Ecological Economics, Rubenstein School of Environment and Natural Resources, University of Vermont, Burlington, July 2006.

6. Groot de R.S., Wilson M.A., Boumans R.M. J. A typology for classification, description and valuation of ecosystem functions, goods and services. *Ecological Economics* 41(2002) 393-408.

7. Gutman, P.A. Survey of Financing Alternatives. In "From Goodwill to Payments for Environmental Services: A Survey of Financing Options for Sustainable Natural Resource Management in Developing Countries". WWF: Washington, D.C. 2003.

8. Kumar P. Market for Ecosystem Services. IISD, Winnipeg, (2005) Canada. Available at. [Електронний ресурс]. – Доступний з: http://www.iisd.org/pdf/2005/economics_market_for_ecosystem_services.pdf (last access 8 May 2008).

9. Pagiola S., A. Arcenas, and G. Platais. Can payments for environmental services help reduce poverty? An exploration of the issues and the evidence to date. *World Development* 33 (2). 2005. P.237-253.

10. Pagiola S., J. Bishop and N. Landell-Mills (eds.). Selling Forest Environmental Services: Market-Based Mechanisms for Conservation and Development. – London: Earthscan. 2002.

11. Payments for Ecosystem Services: Market Profiles. Forest Trends, and the Ecosystem Marketplace Produced by Forest Trends and the Ecosystem Marketplace. Published in May 2008.

12. Powell I., White A., Landell -Mills N. Developing Markets for the Ecosystem Services of Forests. – Washington, DC: Forest Trends, 2002.

13. Rosa, H., Kandel, S. and Dimas, L. Compensation for Environmental Services and Rural Communities: Lessons from the Americas and Key Issues for Strengthening Community Strategies. PRISMA. 2003.

14. Wunder S. Payments for Environmental Services: Some nuts and bolts. Center for International Forestry Research. (CIFOR) Occasional Paper № 42. 2005.

УДК 631.11

Аспір. Л.В. Ткачук¹ – Львівський НАУ

КОНСЕРВАЦІЯ ДЕГРАДОВАНИХ І МАЛОПРОДУКТИВНИХ ЗЕМЕЛЬ ЯК ДЖЕРЕЛО ФОРМУВАННЯ ЕКОМЕРЕЖІ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Розглянуто консервацію земель вилучених з використання (сільськогосподарського або індустріального) на певний термін задля оновлення їхньої плодючості. Заліснення – одна з функціонуючих дій для відновлення екологічної стабільності землі. Надалі заліснення земельної ділянки сприятиме оновленню природних умов.

Ключові слова: Консервація земель, малопродуктивні, ерозійно-небезпечні та техногенно-забруднені землі, залуження, заліснення, екологічна стабільність.

Post-graduate L.V. Tkachuk – Lviv national agrarian university

Conservation of the degraded and underproductive soils as source of forming of ecosystem on Volin region

Conservation of soil is removing from economic (agricultural or industrial) circulation acres during certain term for realisation of arrangement concerning renewal of its prolificacy. First of all from agricultural circulation should be removed underproductive, erosive-dangerous and technogenic muddy soil. Conservation of steads is include by haymaking and foresting. Haymaking and foresting are land-reclamation actions. Foresting is one of the functioning actions concerning improvement of ecological stability of land. Further stead's foresting will be instrumental in renewal of natural condition.

¹ Науковий керівник – доц. М.С. Богіра, канд. екон. наук – Львівський національний аграрний університет

Keywords: Conservation of soil, underproductive, erosive-dangerous and technogenic muddy soil, haymaking, foresting, ecological stability.

Консервація земель – це виведення з господарського обігу (сільськогосподарського або промислового) земель на певний термін для здійснення заходів щодо відновлення їхньої родючості. Першочерговому виведенню із сільськогосподарського обігу підлягають малопродуктивні, ерозійно-небезпечні та техногенно-забруднені землі. Консервація земельних ділянок здійснюється шляхом залуження або заліснення. Залуження і заліснення є меліоративними заходами. Заліснення є одним із дійових заходів щодо поліпшення екологічної стабільності земельної території. Подальше заліснення виведених угідь сприятиме відновленню ними природного стану.

Постановка проблеми. Екомережа є просторово єдиною системою, яку утворюють для поліпшення умов формування здорового довкілля, збереження біологічного та ландшафтного різноманіття. У створенні екомережі дуже важливим є залучення до неї деградованих і малопродуктивних земель, що забезпечить отримання значного екологічного та економічного ефектів. Інтенсивність руйнування та деградації ґрунтів прискорено зростає. Тому тепер нагально постало питання щодо охорони земель і родючості ґрунтів, зокрема у досліджуваному регіоні. Вирішення цієї проблеми шляхом консервації стимулюватиме оптимізацію природокористування у Волинській області.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У дослідженнях консервації земель як джерела формування екомережі України значний внесок зробили вчені М.О. Горін, О.П. Канащ, А.Г. Мартин, С.О. Осип, В.М. Кулик. Зокрема, професор С.Ю. Булигін досліджував процеси деградації ґрунтів та запровадження системи заходів щодо їхнього уникнення.

Постановка завдання. Завдання дослідження – проаналізувати сучасний стан процесів консервації малопродуктивних і деградованих земель шляхом заліснення і визначити ефективність цього процесу в досліджуваному регіоні.

Виклад основного матеріалу. Одним із ключових аспектів формування екомережі та оптимізації природокористування є консервація деградованих і малопродуктивних земель. Під консервацією розуміють систему заходів щодо тимчасового вилучення деградованої і малопродуктивної ріллі із інтенсивного сільськогосподарського використання (реабілітація) та незворотного переведення цих земель в інші угіддя (трансформація).

Підвищення стійкості агроландшафтів і поліпшення екологічного стану залежить від зниження розораності території, розширення площ природних кормових угідь та лісових насаджень, тобто від збільшення питомої ваги еколого-стабілізуючих угідь та створенні екосистем, які функціонують за принципами природних аналогів у разі зниження антропогенного навантаження.

Згідно зі Земельним кодексом, консервація земель – це виведення з господарського обігу (сільськогосподарського або промислового) земель на певний термін для здійснення заходів щодо відновлення родючості й екологічно задовільного стану ґрунтів, а також для встановлення або повернення (відновлення) втраченої екологічної рівноваги у конкретному регіоні [4].

Першочерговому виведенню із сільськогосподарського обігу підлягають малопродуктивні, ерозійно-небезпечні та техногенно-забруднені землі, на яких отримують значно нижчі врожаї, ніж середі по регіону [5].

Віднесення сільськогосподарських угідь до деградованих, малопродуктивних і техногенно забруднених земель відбувається з урахуванням основних показників, що характеризують ґрунтові властивості та зумовлюють потребу консервації земель (еродованість, скелетність, легкий гранулометричний склад, важкий гранулометричний склад, гумусованість, реакція ґрунтового розчину, вміст рухомого алюмінію, вміст увібраного натрію, засолення, карбонатність, фізична деградація, хімічне чи радіаційне забруднення). На ці властивості маємо зважати диференційовано, залежно від природно-сільськогосподарської зони (додаток до Порядку консервації земель) [4].

Виявлення деградованих земель провадиться шляхом обстежень, здійснених за затвердженими методиками підприємствами й організаціями, а також громадянами, котрі отримали у встановленому порядку ліцензії на ці обстеження. Під час обстежень установлюють місце розташування деградованих і забруднених земель, їхню площу, склад угідь, якісний стан земель, динаміку його зміни в останні 5-10 років, причини, що призвели до деградації [1]. Правовою основою консервації земель є Земельний Кодекс України (глава 28), Закон України "Про охорону земель"(ст. 1, 51, 55, 27 та ін.), Закон України "Про меліорацію земель" від 14 січня 2000 р., Порядок консервації земель, затверджений наказом Держкомзему України від 17 жовтня 2002 р. № 175 та іншими нормативно-правовими актами.

Згідно з Законом України "Про меліорацію земель" залуження і заліснення є меліоративними заходами, які спрямовані на поліпшення хімічних і фізичних властивостей ґрунту, збереження і підвищення їхньої родючості та формування збалансованої раціональної структури угідь[2].

Так, залуження належить до заходів культуртехнічної меліорації, що передбачає впорядкування поверхні землі та підготовку її до використання для сільськогосподарських потреб (ст. 5), а заліснення є заходом агролісотехнічної меліорації, що передбачає здійснення комплексу заходів, спрямованих на забезпечення докорінного поліпшення земель шляхом використання ґрунтозахисних, стокорегулювальних та інших властивостей захисних лісових насаджень. Згідно з регіональною Програмою охорони родючості ґрунтів Волинської області на 2004-2015 рр., на території області здійснюють консервацію земель шляхом заліснення еродованих земель запасу і резервного фонду.

Заліснення є одним із дійових заходів щодо поліпшення екологічної стабільності земельної території. Подальше заліснення виведених угідь сприятиме відновленню ними природного стану [5]. Крім того, зменшення обсягів застосування добрив, які були потрібні для досягнення бажаних врожаїв на малопродуктивних землях, сприятиме поліпшенню екологічної ситуації в області.

На території Волинської області за останні 2006-2009 роки було заліснено деградованих і малопродуктивних земель площею 2 158 га. У 2006 р. заліснення було здійснено у 16 районах (667,44 га), у 2007 р. – у 11 (137,4 га), у 2008 р. – у 15 (760,30 га), а також заплановано у 2009 р. виконати консерва-

цію у 14 районах на площі 592,94 га. Таким чином, на рис. 1 показано градації площ заліснених земель протягом 2006-2009 рр.

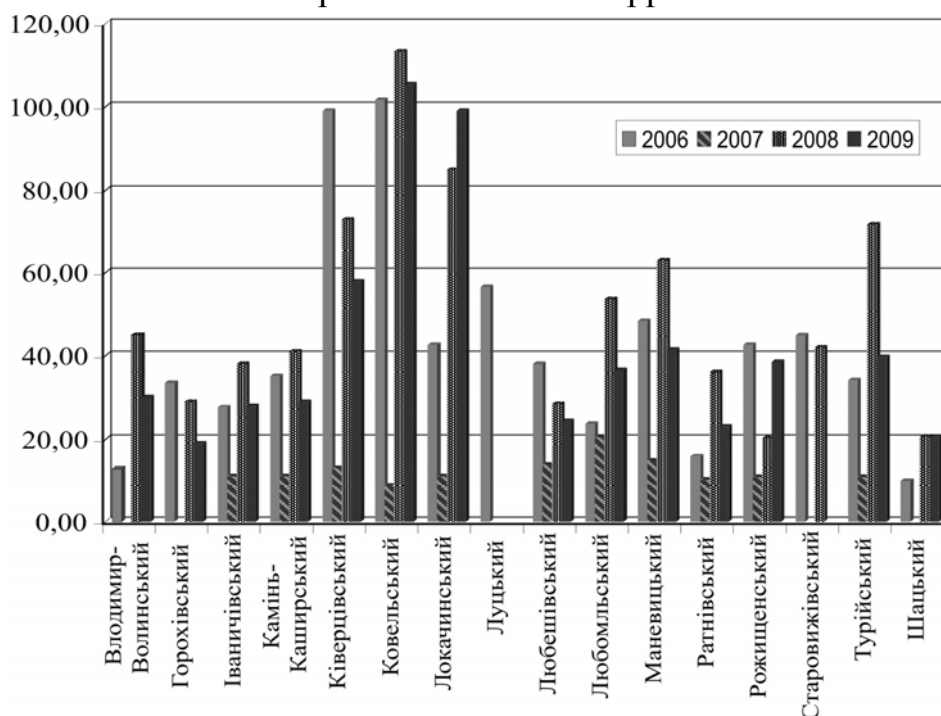

Рис. 1. Площа земель, на яких здійснено консервацію шляхом заліснення протягом 2006-2009 рр., га

Табл. 1. Обсяги здійснення консервації деградованих та малопродуктивних земель запасу і резерву шляхом їхнього заліснення у 2006-2009 рр.

Райони, де проводилась консервація	Площа, на якій проведено консервацію шляхом заліснення, га				
	2006	2007	2008	2009	Разом
Володимир-Волинський	13,00	-	45,00	30,20	88,20
Горохівський	33,60	-	29,00	19,00	81,60
Іваничівський	27,80	11,20	38,00	28,10	105,10
Камінь-Каширський	35,20	11,20	41,00	29,00	116,40
Ківерцівський	99,00	13,20	73,00	57,80	243,00
Ковельський	101,70	8,80	113,33	105,44	329,27
Локачинський	42,60	11,20	85,00	99,00	237,80
Луцький	56,60	-	-	-	56,60
Любешівський	38,00	13,90	28,48	24,41	104,79
Любомльський	23,84	20,50	53,64	36,60	134,58
Маневський	48,30	15,00	63,00	41,50	167,80
Ратнівський	16,00	10,40	36,00	23,10	85,50
Рожищенський	42,70	11,00	20,40	38,50	112,60
Старовижівський	44,90	-	42,00	-	86,90
Турійський	34,20	11,00	71,81	39,70	156,71
Шацький	10,00	-	20,64	20,64	51,28
Всього	667,44	137,40	760,30	592,99	2158,13

Фактично, у 2007 р. у Володимир-Волинському, Горохівському, Луцькому, Старовижівському і Шацькому районах консервацію не здійснювали. Проте в таких районах, як Ківерцівський, Ковельський та Локачинський протягом чотирьох років проводилось заліснення і загальна площа таких земель

становить на 2009 рік більше 200 га, що істотно впливає на екологічну стабільність цих районів. Найбільшу площу деградованих та малопродуктивних земель заліснено у 2008 р.

Заліснення здійснювали шляхом формування площинних (протиерозійних) захисних лісонасаджень. Заліснені площі обов'язково передавались під охорону підприємствам, які створили ці лісокультури.

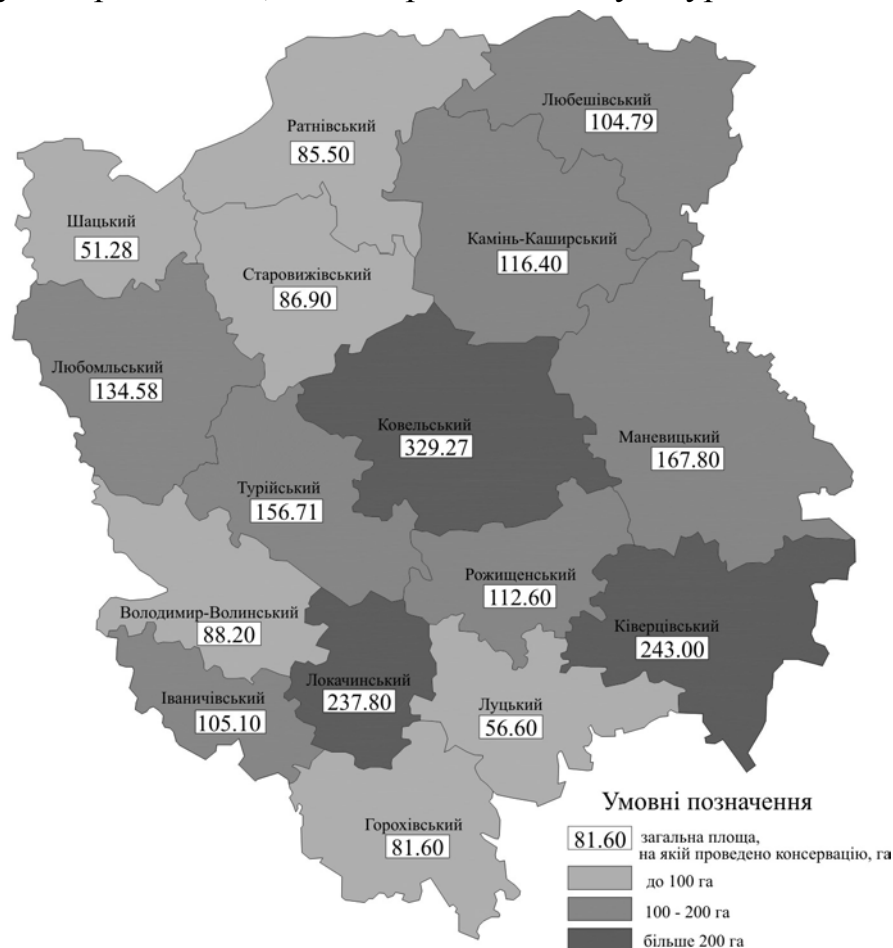

Рис. 2. Групування районів Волинської області за часткою заліснених деградованих і малопродуктивних земель за 2006-2009 рр. (за даними ДП "Волинський науково-дослідний та проектний інститут землеустрою")

Якщо проаналізувати земельний фонд Волинської області, то станом на 1 січня 2006 р. вкритих лісом земель було 691,82 тис. га, а на 1 січня 2009 р. – 693,55 тис. га. Фактично ця площа збільшилась на 1,73 тис. га за рахунок консервації деградованих і малопродуктивних земель шляхом заліснення, що свідчить про ефективність цього процесу у формуванні екологічно стійкої території.

Процес консервації земель триває і нині. ДП "Волинський науково-дослідний та проектний інститут землеустрою" розробляють проекти землеустрою щодо консервації деградованих і малопродуктивних земель шляхом заліснення.

Висновки. Консервація деградованих і забруднених земель є природоохоронним заходом і вона спрямована на охорону земель і підвищення родючості ґрунтів. На території Волинської області за останні 2006-2009 рр. проведено консервацію деградованих і малопродуктивних земель шляхом заліснення.

ня площею 2158,13 га, враховуючи перспективні площі земель, що підлягають консервації. Виведення еродованих земель з господарського обігу сприятиме поліпшенню екологічної стабільності території та позитивно вплине на рівень середньої врожайності в області. А сам процес заліснення знизить розораність території та підвищить частку лісів і лісонасаджень у структурі земельного фонду, що дасть не тільки екологічний ефект, а й економічний.

Література

1. Дмитренко І.А. Екологічне право України. – К. : Вид-во "Наука", 1996. – 346 с.
2. Земельний кодекс України : науково-практичний коментар / за заг. ред. В.І. Семчика. – 3-є вид. [перероб. і доп.]. – К. : Вид. дім "Ін Юре". – 2007. – 896 с.
3. Наказ Держкомзему України від 17.10.2002 р № 175 "Про порядок консервації земель".
4. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України / Л.О. Бондар, А.П. Гетьман, В.Г. Гончаренко та ін. / за заг. ред. В.В. Медвечука. – К. : Вид-во "Юрінком Інтер", 2004. – 656 с.
5. Борщевський П.П. Підвищення ефективності використання, відтворення і охорони земельних ресурсів регіону / П.П. Борщевський, М.О. Чернюк, В.М. Заремба, П.І. Коренюк, О.П. Князьков. – К. : Вид-во "Наука", 1998. – 264 с.
6. Статистичний збірник Волинської області, 2007. – 126 с.